

Intuicijos reikšmingumas muzikiniame ugdyme

Rasa Kirliauskienė

Lietuvos edukologijos universitetas, Ugdymo mokslų fakultetas, Muzikos katedra,
Studentų g. 39, 08106 Vilnius, rasa.kirliauskiene@leu.lt

Anotacija. Straipsnyje analizuojamas intuicijos reikšmingumas muzikiniame ugdyme. Muzikinis ugdymas, kuris remiasi muzikavimu, sudaro palankias sąlygas intuicijai lavinti. Tyrimu atskleista, kad muzikos mokytojai dažnai elgiasi pagal intuiciją, keičia planus atsiradus idėjai ir leidžia įsigalėti apėmusiam kūrybiškumo impulsui. Jų teigimu, intuicija labiau pasireiškia per muzikines veiklas, kūrybą, klausant muzikos, muzikuojant, apmąstant. Taip pat nustatytas šiuolaikinio muzikos mokytojo vaidmens turinys (išskirti 5 aspektai) pagrindžia intuicijos galimybes muzikiniame ugdyme bei praplečia jos ribas. Tyrimo rezultatų analizė prasminga tobulinant muzikinį ugdymą.

Esminiai žodžiai: *muzikinis ugdymas, šiuolaikinio muzikos mokytojo vaidmuo, intuicija.*

Įvadas

Aktualumas ir problema. Intuicija – tiesioginis, nediskursyvus, ne refleksijomis grįstas pažinimas, kokio nors reiškinių ar sudėtingo proceso esmės suvokimas ir tuo pačiu tai, kas yra visų svarbiausia (Roethlisberger, 2008). Pati sąvoka yra kilusi iš lotynų k. *intuitio*, kuris reiškia įtaigą, nuojautą, įkvėpimą, staiga toptelėjusią mintį, nuojauta pagrįstą suvokimą. Inspiracijos, įkvėpimo suvokimas yra vadinamas intuicija. Intuityvūs jutimai ir suvokimai virsta neįkainojamomis dovanomis, kai pradedama jais pasikliauti, jie veikia santykius su žmonėmis, inspiruoja. Anot Z. Rinkevičiaus (2009), žmogaus santykis su muzika remiasi intuicija, stimuliuojančia sąžmoninę patyrimą, kūrybos impulsus. Muzika, treniruodama intuityvųjų mąstymą, išplečia intelekto stereotipus, ji dinamizuoja sąžmonės veiklą, kūrybinės intuicijos mechanizmus. In-

tuityvusis mąstymas tai pašamonės mobilus mąstymas, kurio nei tiesiogiai stebėti, nei kontroliuoti bei įsisąmoninti neįmanoma, tačiau toks mąstymas yra esminis muzikos kūrybos momentas, muzikos suvokėjui garantuojantis tokį muzikos suvokimą, kuris yra ne analitinis, o visuminis (Юсфин, 2006). Išstobulintas intuityvus mąstymas padeda išvelgti dalykų prasmę, kurios neįmanoma atskleisti, remiantis loginiu žinojimu. Muzikos komunikacija remiasi, visų pirma, intuityviuoju intonaciniu mąstymu. Taigi, Z. Rinkevičiaus nuomone (2009), natūralu, kad, tinkamai naudojant muziką, ji efektyviai stimuliuoja intuityvųjį mąstymą, mums nežinomus pašamonės, o per ją ir sąmonės rezervas, todėl muzika labiau nei kiti menai padeda tobulinti dvasios galias, intelektą. O muzikinis mąstymas – tai emocinė-intuityvi ir sąmoninga loginė sintetinė-analitinė veikla, muzikos intonacine ir žodine kalba atskleidžianti intonacijų ir prasmų sąsajas bei vienovę (Rinkevičius, 2009). Mokytojo intucija ir vaiko pasiekimais muzikinėje veikloje remiamasi sprendžiant apie vaikų muzikinius gabumus, tačiau siekiant įgyvendinti tikslus, kurie yra orientuoti į ugdytinių gebėjimų ugdymą, vien intucijos nepakanka (Šečkuvienė, 2004), tačiau mokytojas dažniausiai vadovaujasi intucija sprenddamas apie mokinio estetinį suvokimą, atpažįsta per „girdėjimą“, t. y. per mokinio instrumentu išgaunamą garso raišką (Venslovaitė, 2013). Fenomenologinės muzikos suvokimo metodo paieškos aiškiai parodė, kad muzika yra pati sau pakankama, intuityvi ir nepasiduodanti jokiai logikai, o muzikinis jausmų išsiliejimas skiriasi nuo kitų emocijų savo intensyvumu ir gilumu, nes žmogus, girdėdamas muziką, visada patiria jausmą, ir šis patyrimas tampa savaiminiu santykio su muzika kriterijumi (Venslovaitė, 2011). Įvairius intucijos aspektus analizavo užsienio mokslininkai: E. L. Feinbergas (2004), R. E. Dunnas (2006), K. Cloningeris (2006), L. J. Waksas (2006), V. Kampmeieris (2007) ir kiti tyrėjai studijavo psichologinius ir filosofinius intucijos aspektus mene. Be abejo, atskirti ribas, kur yra patirtis, nurodanti, kad reikia pasielgti taip, o ne kitaip, žinios ar nuostatos, neleidžiančios nukrypti, ar tai tik intucija, nėra vienareikšmiško atsakymo, tačiau tai ir yra ieškojimų kelias, grindžiamas įvairiais tyrimais bei filosofiniais mąstymais. Užsienio literatūroje yra mokslinių darbų, analizuojančių intuciją įvairiose meno srityse bei muzikoje, tačiau Lietuvoje, tokių darbų nėra gausu. Kadangi sėkmei reikia išvalgos ir greitos nuovokos, kitaip vadinamos intucija, straipsnyje siekiama atskleisti, kaip tai realu pasiekti muzikos mokytojo veikloje. Kaip pasireiškia intucija, kaip reiškiny, jų kasdieniame darbe. Taip pat buvo aktualu sužinoti, kokiose muzikinėse veiklose labiausiai pasireiškia intucija ir kaip galėtų pasireikšti šiuolaikinio muzikos mokytojo veikloje. Tai yra esminiai klausimai, kurie keliami straipsnyje, siekiant išsiaiškinti intucijos reikšmę muzikiniame ugdyme.

Tyrimo objektas intucijos reikšmingumas muzikiniame ugdyme. **Tyrimo tikslas** – atskleisti intucijos reikšmingumą muzikiniame ugdyme.

Tyrimo uždaviniai:

1. Pateikti teorines išvalgas analizuojamu klausimu.

2. Išsiaiškinti muzikos mokytojų požiūrį į intencijos reikšmingumą muzikiniame ugdyme.
3. Nustatyti muzikos pedagogikos bakalauro studijų programos studentų požiūrį į šiuolaikinio muzikos mokytojo vaidmens turinį.

Tyrimo metodai ir tiriamieji: mokslinės literatūros šaltinių analizė, interviu. Kokybiniai tyrimo duomenys aprašyti taikant turinio (*content*) analizę. Kategorizavimo schema nebuvo planuojama iš anksto, ji buvo sudaroma iš gautų duomenų. Tyrimas vyko 2013 m. spalio bei 2014 m. sausio mėn. Pirmame tyrimo etape pasirinkti žmonės, susiję su nagrinėjamu klausimu (*key informants*): 3 mokytojai, turintys pakankamą pedagoginę patirtį ir dirbantys mokykloje. Tyrimui pasirinktas pusiau struktūruotas interviu (žodžiu). Interviu metu domėtasi subjektyvia informantų nuomone apie intencijos reikšmingumą muzikiniame ugdyme. Kaip, tiriamųjų nuomone, pasireiškia intencija, kaip reiškinys, jų kasdieniame darbe. Taip pat buvo aktualu sužinoti, kokiose muzikinėse veiklose labiausiai pasireiškia intencija. Antrajame tyrimo etape dalyvavo 28 ketvirto kurso (nuolatinių ir iš-tęstinių sudijų) studentai. Jiems taikytas pusiau struktūruotas interviu (raštu). Antrajame tyrimo etape būsimesiems muzikos mokytojams, įgijusiems pakankamai pedagogikos, psichologijos ir kt. teorinių žinių, specialybės gebėjimų bei stebimosios ir atlikimo praktikos įgūdžių, nebuvo pateiktas klausimas apie intencijos reikšmingumą muzikiniame ugdyme. Jiems pateiktas klausimas apie šiuolaikinio muzikos mokytojo vaidmens turinį. Klausimas apie intencijos reikšmingumą nebuvo pateiktas siekiant išvelgti jaunosios kartos (t. y. būsimų muzikos mokytojų) viziją, koks mokytojas mokykloje turėtų būti, ir tuomet tyrėjas, išvelgdamas tam tikrus ryšius tarp pateikto klausimo ir pagrindinės temos, ieško tam tikrų sąsajų ir galimybių savo hipotezei pagrįsti.

Tyrimo duomenys ir jų aptarimas. Intencijos reikšmingumui muzikiniame ugdyme atskleisti naudotas pusiau struktūruotas interviu. Taikant turinio (*content*) analizės metodą informantų atsakymai buvo suskirstyti pagal kategorijas ir subkategorijas. 1 lentelėje pateikiami teiginiai, pagrindžiantys intencijos reikšmingumą muzikiniame ugdyme.

Mokytojai teigia, kad intencijos pasireiškimas muzikiniame ugdyme yra pakankamai ryškus. Dažnai vidinės intencijos skatinami mokytojai išsprendžia susidariusią situaciją: „Tik intencija dažniausiai mane gelbsti sudėtingose situacijose su mokiniais, kai jau atrodo, kad pratrūksiu, staiga kyla mintis, kaip galėčiau išspręsti problemą.“ Neretai racionalus mąstymas padeda numatyti, suplanuoti, kad tą dieną tai klasei reikėtų atlikti vienokias užduotis, aplanko vidinis balsas ir staiga viską pakeičia: „Dažniausiai stipri vidinė nuojauta man pasako, ką aš turiu daryti, kad sudominčiau mokinius muzikos pamokoje, tad vis laukiu įkvėpimo ir keičiu planus.“ Informantai taip pat teigė, kad pamokoje leidžia pasireikšti apėmusiam kūrybiškumo impulsui: „Staiga kyla mintis ir viskas gaunasi, mintis dar ir dar vis įtraukia tolyn ir nebegali sustoti.“

1 lentelė. Mokytojų požiūris į intencijos reikšmingumą muzikiniame ugdyme

Kategorija	Subkategorija	Įrodantys teiginiai
Intencijos reikšmingumas	Dažnai elgiasi pagal intenciją	„Labai dažnai vadovaujuosi intencija.“ „Dažniausiai elgiuosi neracionaliai, o vedina intencijos.“ „Tik intencija dažniausiai mane gelbsti sudėtingose situacijose su mokiniais, kai jau atrodo, kad pratrūksiu, staiga kyla mintis, kaip galėčiau išspręsti problemą.“
	Keičia planus atsiradus idėjai	„Taip, viską susiplanuoju ir tik staiga švysteli mintis, metu visą planą ir pasiduodu naujai atsiradusiai idėjai pamokoje.“ „Labai padeda intencija, ar tęsti dainavimą, ar jau baigti, manau, tai daugiau intencijos reikalas, o ne patirties.“ „Dažniausiai stipri vidinė nuojauta man pasako, ką aš turiu daryti, kad sudominčiau mokinius muzikos pamokoje, tad vis laukiu įkvėpimo ir keičiu planus.“
	Leidžia įsigalėti apėmusiam kūrybiškumo impulsui	„Staiga kyla mintis ir viskas gaunasi, mintis dar ir dar vis įtraukia tolyn ir nebegali sustoti.“ „Nežinau, bet tas kūrybinis impulsas, kuris mane pagauna, neleidžia sustoti, jis tarsi užvaldo.“

2 lentelė. Intencijos pasireiškimas muzikinėse veiklose, mokytojų požiūriu

Kategorija	Subkategorija	Įrodantys teiginiai
Intencijos pasireiškimas muzikinėse veiklose	Muzikinė kūryba	„Labai daug vietos intencijai pasireikšti, kai prasideda kūryba, visi įsitraukia.“ „Visi nesutarimai baigiasi, vyksta kūryba, tik akys spindi ir vis klausinėja: „Mokytoja, ar gerai taip, ar čia tinka šis garsas, o gal greičiau ar ploniau?“ „Intuityviai jie kuria, tik duok jiems laisvę, tiek visko prigalvos.“
	Muzikos klausymas	„Ypatingai moka mokiniai vizualizuoti tai, ką išgirdo.“ „Stengiuosi jaunesnių klasių mokinius prašyti, kad jie išreikštų muziką judesiais, tad taip būna smagu stebėti jų intuityvinį muzikos pajautimą.“ „Kartais integruoju dailę į muzikos klausymą, nenurodydama kūrinio pavadinimo, pavyksta rasti puikių intuityvios nuovokos pavyzdžių.“
	Muzikavimas	„Muzikuojant labai daug vietos intencijai pasireikšti, ji tiesiog skatinama, sakyčiau.“ „Muzikavimas kartu su draugais suteikia mokiniams džiaugsmą, matai, kad jie norėtų dar, tačiau ne visuomet daugiau gali, trūksta gebėjimų.“ „Muzika yra išskirtinė tuo, kad gali padėti atskleisti bendravimo, muzikavimo kartu prasmę ir tai intencijos erdvė.“

Kategorija	Subkategorija	Įrodantys teiginiai
	Muzikinis mąstymas	„Intuityvusis muzikinis mąstymas, kurio tiesiogiai nesukontroliuosi, tačiau tai yra muzikos kūrybos momentas.“ „Tiesa, o juk muzikos suvokėjas taip pat remiasi intuityviu mąstymu.“ „Be abejo, tai daugiausia pasąmonės dalykas.“

Tyrimo metu buvo siekta atskleisti, kokiose muzikinėse veiklose labiausiai pasireiškia intucija (žr. 2 lentelę).

Tyrimo rezultatai parodė, kad intucija labiausiai pasireiškia muzikinėje kūryboje: „Labai daug vietos intucijai pasireikšti, kai prasideda kūryba, visi įsitraukia“; klausant muzikos: „kartais integruoju dailę į muzikos klausymą, nenurodydama kūrinio pavadinimo, pavyksta rasti puikių intuityvios nuovokos pavyzdžių“; muzikuojant: „muzika yra išskirtinė tuo, kad gali padėti atskleisti bendravimo, muzikavimo kartu prasmę ir tai intucijos erdvė“; muzikiniame mąstyme: „intuityvusis muzikinis mąstymas, kurio tiesiogiai nesukontroliuosi, tačiau tai yra muzikos kūrybos momentas“.

Kitame tyrimo etape siekta atskleisti būsimų muzikos mokytojų požiūrį į šiuolaikinio muzikos mokytojo vaidmens turinį. Išskirti 5 aspektai, atskleidžiantys muzikos mokytojo vaidmens turinio esmę: kaip ugdytojo ir kaip autoriteto reikšmingumas, mokytojo asmenybės svarba, kūrybiškumas bei vertybiniai aspektai. Naudojant turinio (*content*) analizės metodą respondentų atsakymai taip pat buvo suskirstyti pagal kategorijas ir subkategorijas.

Analizuojant tyrimo rezultatus, reikėtų išskirti respondentų mintį, kad „muzikos mokytojas, visų pirma, tai asmenybė, kuri gyvena muzikoje“. Tiriamieji, analizuodami muzikos mokytojo vaidmenį, išskiria mokytojo, kaip ugdytojo, reikšmingumą, tačiau pirmiausia pabrėžia ne muzikinio ugdymo svarbą, o žmogiškumo ugdymą humaniškumu, bendravimu bei muzikavimu kartu (žr. 3 lentelę).

3 lentelėje pateikti duomenys atskleidžia mokytojo, kaip ugdytojo, vaidmenį. Analizuojant teiginius, patvirtinančius žmogiškumo ugdymą, išskiriama tai, kad „juk pirmiausia mokiny yra žmogus <...> ir dauguma respondentų nurodo, kad „svarbiausia yra bendravimas“, o tai sutvirtina muzikavimas kartu: „muzika yra išskirtinė tuo, kad ji pasižymi metodų įvairove, kurie gali padėti atskleisti bendravimo, muzikavimo kartu prasmę“.

Toliau analizuojami duomenys, susiję su mokytojo vaidmens turinio analize, išskiriant autoriteto svarbą (žr. 4 lentelę). Analizuojant teiginių, patvirtinančių kompetentingo specialisto kategorijos, išsiskirstymą pastebėta, kad aktualiausia yra puikus dalyko išmanymas, sietinas ne tik su teorinėmis žiniomis: „muzikos mokytojas pirmiausia turėtų būti gerai išmanantis savo darbo specifiką, psichologiją, gebantis naudoti įvairius mokymo metodus“; „<...> labai išmanyti muzikinę kultūrą, istoriją“ ir kt., bet ir su praktiniais įgūdžiais: „mokytojas privalo mokėti groti įvairiais instrumentais, mokėti dainuoti, naudotis technologijomis <...>“; „<...> turėtų mokėti daug muzikinių dalykų, pvz., dainuoti, improvizuoti, groti ne vienu instrumentu <...>“.

3 lentelė. Studentų požiūris į šiuolaikinio muzikos mokytojo vaidmens turinį: ugdytojas

Kategorija	Subkategorija	Įrodantys teiginiai
Žmogiškumo ugdymas	Humaniškumas	„Man muzikos mokytojas yra tas ugdytojas, kuris remiasi ne tik savo specialybės žiniomis <...>.“ „Juk pirmiausia mokinys yra žmogus. Dėl šios priežasties humaniškumas turėtų būti neatsiejama kasdieninės veiklos dalis.“ „Apskritai viskas, kas vyksta mokykloje, turėtų būti orientuota į žmogiškumo ugdymą.“
	Bendravimas	„Svarbiausia bendravimas. Muzikos dėka mokiniai ir mokytojas bendrauja pasitelkdami įvairias užduotis, kurios nejučiomis tarsi suartina tuos žmones.“ „Muzikos mokytojas turėtų būti lengvai komunikuojantis su mokiniais bei kitais mokytojais.“
	Muzikavimas kartu	„Muzika yra išskirtinė tuo, kad ji pasižymi metodų įvairove, kurie gali padėti atskleisti bendravimo, muzikavimo kartu prasmę.“ „Muzikavimas įvairiais instrumentais kartu su draugais suteikia malonumą.“

Labai svarbu, kad mokytojas būtų pavyzdys mokiniams, o jo žodžiai nesiskirtų nuo veiksmų, pabrėžiama ir mokytojo universalumas, šiuolaikiškumas, pasireiškiantis išmanant ne tik specifinį savo dalyką, bet ir kitus dalykus.

5 lentelėje išskirti mokytojo asmenybiniai aspektai. Tiriamųjų nuomone, svarbiausia yra patraukti mokinius, juos sudominti: „Svarbu, kad muzikos mokytojas pamokas pateiktų įdomiai ir įtrauktų mokinius, tada jie neprarastų motyvacijos mokymuisi, domėjimuisi muzika.“ Mokytojui privalu gebėti būti draugu, lanksčiai priimti sprendimus bei būti charizmatiškam: „Mokytojas turėtų būti charizmatiška asmenybė, psichologiškai pasiruošusi, galinti paveikti savo ugdytinius ir juos įkvėpti.“

Analizuojant tyrimo rezultatus nustatyta, kad didžioji dauguma tiriamųjų kūrybiškumą nurodo kaip būtiną komponentą muzikos pamokoje (žr. 6 lentelę).

Analizuojant teiginius (6 lentelė), susijusius su kūrybiškumo apraiškomis, išskirtos subkategorijos: mokytojo kūrybingumas, gebėjimas lavinti kūrybiškumą, improvizacija bei mokinio asmenybės atskleidimas per kūrybinę raišką. Aktualu, kad mokytojas būtų kūrybingas, nesivadovautų tik vadovėliu, generuotų naujas idėjas: „muzikos mokytojas turėtų būti kūrybiškas, originalus <...>; „<...> „senos“ teorinės žinios mokinių nesudomino, jiems muzika atrodo neįdomi, tad, manau, kad tik kūrybingas mokytojas gali pakeisti situaciją“. Respondentai pažymėjo, kad labai svarbu, kad muzikos mokytojas mokėtų skatinti vaikų kūrybiškumą: „muzikos mokytojaskūrybiškumo skatintojas“ ir gebėtų atskleisti mokinio asmenybę per kūrybinę raišką: „Mokytojas turėtų būti gebantis sugalvoti tokios veiklos, per kurią mokiniai save išreikštų, atskleistų bei ugdytųsi įvairias

žmogiškąsias vertybes.“ Taip pat tiriamieji išskyrė improvizacijos svarbą: „Savo muzikos pamokoje daugiau naudočiau kūrybinius, improvizacijos metodus. Mokėčiau vaikus sudominti taip, kad jie nenorėtų išeiti iš mano muzikos pamokos.“

4 lentelė. Studentų požiūris į šiuolaikinio muzikos mokytojo vaidmens turinį: autoritetas

Kategorija	Subkategorija	Išrodantys teiginiai
Kompetetingas specialistas	Pavyzdys mokiniams	<p>„Muzikos mokytojas turi būti autoritetas, pavyzdys mokiniams.“</p> <p>„Muzikos mokytojas taip pat turėtų būti pavyzdys, kuris rodytų veiksmais visa tai, ką sako žodžiais.“</p> <p>„Kūrybiškumas, nuoširdumas, nuovokumas yra tam tikros savybės, kurios padeda mokytojui būti geru pavyzdžiu savo ugdytiniams.“</p>
	Puikus dalyko išmanymas	<p>„Mokytojas privalo mokėti groti įvairiais instrumentais, mokėti dainuoti, naudotis technologijomis, išmanyti pamokos struktūrą, užduotis sudėlioti taip, kad mokiniai gautų kuo daugiau informacijos.“</p> <p>„Geras muzikos mokytojas turi būti išsilavinęs muzikos srityje. Manau, kad turėtų mokėti daug muzikinių dalykų, pvz., dainuoti, improvizuoti, groti ne vienu instrumentu <...>.“</p> <p>„Manau, kad muzikos mokytojas pirmiausia turi labai išmanyti muzikinę kultūrą, istoriją, turėti puikų muzikinį skonį ir naudodamasis savo patirtimi, darbais ugdyti mokinius muzikos pamokoje.“</p> <p>„Muzikos mokytojas pirmiausia turėtų būti gerai išmanantis savo darbo specifiką, psichologiją, gebantis naudoti įvairius mokymo metodus.“</p>
	Universalumas	<p>„Muzikos mokytojas turi išmanyti ne tik savo dalyką, specialybę, bet ir daug kitų dalykų (literatūrą, matematiką, etiką, dailę ir t. t.). Tai jam padės kokybiškai vesti pamoką.“</p> <p>„Mokytojas turi būti universalus, kad visada mokėtų išsisukti iš keblių situacijų, mokėtų sudrausminti, suvaldyti klasę neatpant diktatorium ar priešu mokiniams.“</p> <p>„Svarbu, kad mokytojas mokėtų išeiti iš keblių situacijų.“</p> <p>„Muzikos mokytojas, visų pirma, turi būti universalus ir šiuolaikiškas.“</p>

5 lentelė. Studentų požiūris į šiuolaikinio muzikos mokytojo vaidmens turinį: mokytojo asmenybės svarba

Kategorija	Subkategorija	Įrodantys teiginiai
Mokytojo asmenybiniai aspektai	Gebėjimas patraukti (sudominti)	„Manau, vienas iš pagrindinių gero mokytojo bruožų yra gebėjimas patraukti vaiką savo asmenybe <...>.“ „Svarbu, kad muzikos mokytojas pamokas pateiktų įdomiai ir įtrauktų mokinius, tada jie neprarasų motyvacijos mokymuisi, domėjimuisi muzika.“ „Muzikos mokytojas, manau, turi būti tas, kuris apskritai, mokinių ugdyme, veiklose negali būti abejingas, turi viską daryti užtikrintai ir ypač apgalvotai. Jis turi stengtis dėl mokinių, palikti pėdsaką mokinių ugdymosi procese.“
	Gebėjimas būti draugu	„Taip pat mokytojui labai aktualu gebėti būti ir „mokytoju draugu“ ir „mokytoju vadovu“, išlaikyti draugišką kontaktą su mokiniais, tačiau ir būti autoritetu.“ „Muzikos mokytojas turėtų būti ne tik kokybiškos muzikos skleidėjas, bet ir mokinių draugas.“
	Charizmatiškumas	„<...> labai svarbu, kad geras mokytojas būtų charizmatiškas <...>.“ „Mokytojas turėtų būti charizmatiška asmenybė, psichologiškai pasiruošusi, galinti paveikti savo ugdytinius ir juos įkvėpti.“ „Muzikos mokytojas turėtų būti charizmatišku, „užsidegusiu“ mokytoju, kuris pats nenustotų tobulintis.“
	Lankstumas	„Svarbu, kad muzikos mokytojas būtų lankstus (neapsistotų ties vienu ar kitu ugdymo metodu).“ „Visuomet situaciją reikėtų įvertinti adekvačiai ir lanksčiai priimti sprendimus.“

Kitame tyrimo etape siekta atskleisti vertybinių aspektų svarbą, studentų požiūriu, šiuolaikinio muzikos mokytojo vaidmens turinyje (žr. 7 lentelę).

Kategorija *vertybiniai aspektai* suskirstyta į subkategorijas: mokinių sielų nušvietėjas, gyvenimo grožio puoselėtojas, laiko įprasminimo skleidėjas, naujų išpūdžių įprasminimas bei emocinė raiška (7 lentelė). Nustatyta, kad tiriamieji išvelgia šiuolaikinio muzikos mokytojo vaidmenyje daug aspektų, kurių negalime tiesioginiais parametrais pamatuoti ir tai dažnai remiamasi intuicija: „Muzikos mokytojas – tai asmuo, kuris turėtų nušviesti mokinių sielas per muziką ir tai pasiekti padeda intuicija.“ Tiriamieji teigia, kad mokytojas puoselėja gyvenimo grožį: „Muzikos mokytojas geranoriškai siekia pakeisti naujos kartos gyvenimą, požiūrį į jį bei padedantis atsimerkti ir išvelgti daugiau spalvų gyvenime, įkvėpti kitus siekti ir keisti pasaulį į gerą.“ Tyrimo metu atskleista, kad tiriamieji mano, kad muzikos mokytojas gali išmokyti vaikus prasmingai leisti laiką, o ne vartoti alkoholį ar narkotikus: „Po pamokų reikėtų mokinius nukreipti į tokias veiklas, kurios iš tiesų yra prasmingos ir susijusios su muzika: galbūt mokiniai patys nelabai žino apie tokias

veiklas.“ Anot tiriamųjų, muzikavimas teikia džiaugsmą ir atitraukia nuo beprasmiško laiko leidimo: „Stebint mokytojų vedamas pamokas ir mokinių reakcijas, emocijas bei nuotaikas supratau, kad reikia mokinius stengtis sudominti, jiems suteikti ir leisti pajusti muzikinį džiaugsmą“; „muzikavimo metu išgyvenamos emocijos čia ir dabar.“

6 lentelė. Studentų požiūris į šiuolaikinio muzikos mokytojo vaidmens turinį: kūrybiškumas

Kategorija	Subkategorija	Įrodantys teiginiai
Kūrybiškumo apraiškos	Mokytojo kūrybingumas	<p>„Mokytojas taip pat turi būti kūrybingas, kad pamokas pateiktų įdomiai, kūrybingai ir mokiniai lengviau įsimintų esminius dalykus, kad nebūtų nuobodu ir mokiniai neprarastų motyvacijos mokymuisi, domėjimuisi muzika.“</p> <p>„Muzikos mokytojas turėtų būti kūrybiškas, originalus <...>.“</p> <p>„Supratau, stebint kitų mokytojų vedamas pamokas, kad „senos“ teorinės žinios mokinių nesudomino, jiems muzika atrodo neįdomi, tad, manau, kad tik kūrybingas mokytojas gali pakeisti situaciją.“</p> <p>„Muzikos mokytojasidėjų generatorius.“</p>
	Gebėjimas lavinti kūrybiškumą	<p>„Dar vienas iš svarbių muzikos mokytojo gebėjimų būtų nuolatos lavinti mokinių kūrybiškumą <...>.“</p> <p>„Muzikos mokytojaskūrybiškumo skatintojas.“</p> <p>„Mokytojas turėtų skatinti vaikų kūrybiškumą sudarant jiems palankias sąlygas.“</p> <p>„Leisti reikštis vaikų kūrybiškumui muzikos pamokose.“</p>
	Improvizacija	<p>„Muzikos pamoką galima paversti kūrybos, improvizacijos pamoka.“</p> <p>„Pamokos metu galima ir nukrypti nuo teorinės medžiagos, įterpti kūrybos, improvizacijos, koncerto žiūrėjimo (video, klipo) ir toliau sugrįžti prie tam tikrų dalykų.“</p> <p>„Savo muzikos pamokoje daugiau naudočiau kūrybinius, improvizacijos metodus. Mokėčiau vaikus sudominti taip, kad jie nenorėtų išeiti iš mano muzikos pamokos.“</p>
	Mokinio asmenybės atskleidimas per kūrybinę raišką	<p>„Mokytojas turėtų būti gebantis sugalvoti tokios veiklos, per kurią mokiniai save išreikštų, atskleistų bei ugdytųsi įvairias žmogiškąsias vertybes.“</p> <p>„<...> leisti jiems atsiskleisti, įtraukti į mokomą dalyką bei sudominti juos.“</p> <p>„Mokytojas turi sudominti mokinius, kitaip pamokanevykusi. Sudominti tai reiškia padaryti taip, kad vaikas galėtų įsijungti į vedamą pamoką, joje ne tik dalyvauti, bet ir galėtų atskleisti save.“</p>

7 lentelė. Studentų požiūris į šiuolaikinio muzikos mokytojo vaidmens turinį: vertybiniai aspektai

Kategorija	Subkategorija	Įrodantys teiginiai
Vertybiniai aspektai	Mokinių sielų nušvietėjas	„Muzikos mokytojai asmuo, kuris turėtų nušviesti mokinių sielas per muziką ir tai pasiekti padeda intuicija.“ „Muzikos mokytojas turtingas žmogus savo dvasia, gabumais, savybėmis.“ „Muzikos mokytojas tai ne tik žmogus, ugdytojas, kuris stengiasi perteikti žinias mokiniams, bet ir stengiasi ugdyti mokinius dvasiškai naudojant muzikines priemones.“
	Gyvenimo grožio puoselėtojas	„Mokytojas turėtų padėti atrasti bei suvokti ne tik muzikinį grožį, tačiau ir gyvenimo grožį.“ „Tai žmogus, darantis pasaulį bent šiek tiek geresnį.“ „Muzikos mokytojas geranoriškai siekia pakeisti naujos kartos gyvenimą, požiūrį į jį bei padedantis atsimerkti ir įžvelgti daugiau spalvų gyvenime, įkvėpti kitus siekti ir keisti pasaulį į gerą.“
	Laiko įprasminimo skleidėjas	„Muzikos mokytojas turėtų mokiniams parodyti kelią, kaip galima įprasminti savo laiką. Parodyti, jog savo veikla galima praskaidrinti kitų žmonių nuotaikas, mintis.“ „Taip pat norėčiau paminėti ir tai, kad muzikos mokytojas turėtų negailėti savo laiko papildomai pabūti su savo ugdytiniais.“ „Po pamokų reiktų mokinius nukreipti į tokias veiklas, kurios iš tiesų yra prasmingos ir susijusios su muzika: galbūt mokiniai patys nelabai žino apie tokias veiklas.“
	Naujų išpūdžių įprasminimas	„Muzikuojant yra atrandama daug naujų išpūdžių.“ „Muzikos mokytojas turėtų mokėti įdomiai, vaizdžiai ir prienamamai kiekvienam mokiniui pateikti naujas žinias.“
	Emocinė raiška	„Muzikavimo metu išgyvenamos emocijos čia ir dabar.“ „Mokytojas muzikuodamas ir mokydamas vaikus muzikuoti, dainuoti, klausyti muzikos, mokiniams stengiasi perteikti įvairių jausmų ir emocijų.“ „Stebint mokytojų vedamas pamokas ir mokinių reakcijas, emocijas bei nuotaikas supratau, kad reikia mokinius stengtis sudominti, jiems suteikti ir leisti pajusti muzikinį džiaugsmą.“

Apibendrinant galima teigti, kad intuicija yra labai reikšminga muzikiniame ugdyime: muzikos mokytojų teigimu, intuicija dažnai remiamasi kasdieninėje mokytojo veikloje. Atskleidžiant būsimųjų muzikos mokytojų nuomonę apie šiuolaikinio muzikos mokytojo vaidmens turinį, pastebėta, kad daugelyje aspektų intuicija atlieka savo ryškų vaidmenį.

Išvados

- Mokslinės literatūros analizė parodė, kad muzikos komunikacija remiasi, visų pirma, intuityviuoju intonaciniu mąstymu, taigi tinkamai naudojant muziką, ji efektyviai stimuliuoja intuityvųjį mąstymą, mums nežinomus pasąmonės, o per ją ir sąmonės rezervus, todėl muzika labiau nei kiti menai padeda tobulinti dvasios galias, intelektą, o muzikinis ugdymas, kuris remiasi muzikavimu, sudaro palankias sąlygas intuicijai lavinti.
- Tyrimo metu atskleista, kad muzikos mokytojai dažnai elgiasi pagal intuíciją, keičia planus atsiradus idėjai ir leidžia išgalėti apėmusiam kūrybiškumo impulsui. Jų teigimu, intuícijos pasireiškimas muzikinėse veiklose labiausiai išreikštas muzikinėje kūryboje, muzikos klausyme, muzikavime, muzikiniame mąstyme.
- Tyrimo metu nustatytas šiuolaikinio muzikos mokytojo vaidmens turinys, išskiriant 5 aspektus: ugdytojo (žmogiškumo ugdymas: humaniškumas, bendravimas, muzikavimas kartu); autoriteto (kompetentingas specialistas: pavyzdys mokiniams, puikus dalyko išmanymas, universalumas); mokytojo asmenybės svarbos (mokytojo asmenybiniai aspektai: gebėjimas sudominti, gebėjimas būti draugu, charizmatiškumas, lankstumas); kūrybiškumo (kūrybiškumo apraiškos: mokytojo kūrybingumas, gebėjimas lavinti mokinių kūrybiškumą, improvizacija, mokinių asmenybės atskleidimas per kūrybinę raišką) bei vertybiniai aspektai (mokinių sielų nušvietėjas, gyvenimo grožio puoselėtojas, laiko įprasminimo skleidėjas, naujų įspūdžių įprasminimas, emocijų raiška). Tyrimo metu atskleistas šiuolaikinio muzikos mokytojo vaidmens turinys pagrindžia intuícijos galimybes muzikiniame ugdyme bei praplečia jos ribas.

Literatūra

- Cloninger, K. (2006). Making intuition practical. *A New Theoretical Curriculum A Teaching Dialogue*, 15–28.
- Dunn, R. E. (2006). Teaching for Lifelong: Intuitive Listening. *Arts Education Policy*, 33–38.
- Kampmeier, V. (2007). Intuitive Improvisation. *American Music Teacher*, 57 (3), 22–23.
- Levinas, E. (1995). *The theory of intuition in Husserl's phenomenology*. Evanston (Ill.): Northwestern University Press.
- Rinkevičius, Z. (2009). *Ką reiškia mokyti muzikos? Metodinė knyga*. Klaipėda: Druka.
- Roethlisberger, L. (2008). *Intuíciją galima lavinti*. Vilnius: Vaga.
- Šečkuvienė, H. (2004). Muzikinių gabumų problema mokant muzikos. *Žvirblių takas*, 1.
- Venslovaitė, V. (2011). Fenomenologinio muzikinio ugdymo diskursas: tarp etikos ir estetikos. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 26, 35–48.

- Venslovaitė, V. (2013). *Mokytojo naratyvo įtaka mokinio estetiniams suvokimui: muzikinės raiškos fenomenologinė perspektyva. Daktaro disertacijos santrauka*. Vilnius: VU leidykla.
- Vilkeliienė, A. (2004). Meninis ugdymas: kai kurie intuicijos ir savasties aspektai. *Pedagogika*, 72, 155–160.
- Waks, L. J. (2006). Intuition in Education: Teaching and Learning Without Thinking. *Philosophy of Education Yearbook*, 379–388.
- Налчаджян, А. А. (1972). *Некоторые психологические и философские проблемы интуитивного познания: (интуиция в процессе научного творчества)*. Москва: Мысль.
- Фейнберг, Е. Л. (2004). *Две культуры: интуиция и логика в искусстве и науке*. Фрязино: Век, 2.
- Юсфин, Г. А. (2006). *Музыка – сила жизни*. Санкт-Петербург.

Importance of Intuition in Music Education

Rasa Kirliauskienė

Lithuanian University of Educational Sciences, Faculty of Education, Department of Music, Studentų St. 39, LT-08106 Vilnius, Lithuania, rasa.kirliauskiene@leu.lt

Summary

Communication of music is firstly based on intuitive intonational thinking. Thus, according to Z. Rinkevičius (2009), it is quite natural that appropriate use of music may efficiently stimulate intuitive thinking, reserves of unknown to us subconsciousness, and through them, those of consciousness. Therefore, music facilitates improvement of spiritual powers and intellect more than any other kinds of art.

Research object: importance of intuition in music education.

Research aim: to reveal importance of intuition in music education.

Methods of research and sample: analysis of scientific literature sources, interview. Qualitative research data are described applying content analysis. The scheme of categorisation was not planned in advance and it was devised on the basis of the received data. The research was carried out in October 2013 and January 2014. The people related to the analysed problem (key informants) were chosen in the first stage of the research: 3 teachers with sufficient pedagogical experience working at school. The semi-structured (oral) interview was employed. The focus of this stage of research was on subjective opinion of the informants about importance of intuition in music education. They also were asked in what way, according to the informants, intuition is manifested in their work as a phenomenon. Attempts were also made to identify the musical activities, where use of intuition is evidenced. The second stage of the research included 28 fourth

year (full-time and part-time) students. The semi-structured interview (written) was used in this stage. The question about importance of intuition in musical education was not presented to future teachers of music with the acquired sufficient knowledge of pedagogy, psychology and other theories, speciality-related abilities and skills of observational and performance practices. They were asked to express their opinion about the content of the role of a contemporary music teacher. The question about significance of intonation was not presented to the informants making attempts to envisage the vision of the young generation (i.e., music teachers to be) about what a school teacher should be like and then the researcher searched for certain links to substantiate own theory.

Conclusions

- The research revealed that music teachers frequently act under influence of intuition, change plans when new ideas emerge and get overwhelmed with an impulse of creativity. According to them, manifestations of intuition in music activities are mostly expressed in music creation, listening to music, music playing and musical thinking.
- The research data identified the content of the role of a music teacher pointing out its 5 aspects: educator (education for humanity: humanity, communication, playing music together); authority (competent specialist: example for school learners, profound knowledge of study subject, universality); importance of teacher's personality (aspects of teacher's personality: ability to arouse learners' interest, ability to be a friend, teacher's charismatic personality, flexibility); creativity (manifestations of creativity: teacher's creativity, ability to develop students' creativity, improvisation, revelation of students' personality through creative expression) and value-based aspects (enlightener of students' souls, nurturer of beauty of life, provision of sense to new impressions, expression of emotions).
- The content of the role of a contemporary music teacher revealed during the research substantiates possibilities of intuition in music education and expands its boundaries.

Keywords: *music education, the role of a contemporary music teacher, intuition.*

Įteikta / Received 2014-05-02
Priimta / Accepted 2014-09-14